

adversaries have underestimated the weight of the psychological component in the real historical process. The comments of American analytics on the subject demonstrate the discrepancy between the views of the “elite” and the “masses”. The victory in the elections to the highest position in a leading nation of the world serves as another example of the importance of the broad public as the makers of history, as well as of the factors that ensure success to extraordinary personalities, to which Donald Trump most certainly belongs.

Key words: *the USA, presidential elections, national character, Donald Trump.*

УДК 359.09

<http://doi.org/10.17721/2521-1706.2018.04.187-198>

Ігор Смирнов,
доктор географічних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

**РЕСУРСНА БАЗА ВІЙСЬКОВОГО ТУРИЗМУ США ТА
ЇЇ РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ
(НА ПРИКЛАДІ ПАМ'ЯТОК ВІЙНИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ
ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ)**

Анотація. *Розкрито особливості ресурсної бази військового туризму на прикладі США, які включають, зокрема, військово-історичні туристичні об'єкти, пов'язані з американською Війною за незалежність та Громадянською війною. Показано поділ військового туризму на такі його підвиди, як військово-історичний, мілітарі, військово-історичні фестивалі та реконструкції. Наведено перелік країн світу – лідерів щодо кількості туристичних прибуттів та обсягу доходів від туризму, а також місце США у цьому реєстрі. Виявлено особливості воєнно-історичних туристичних об'єктів США, пов'язаних з Війною за незалежність (1775-1783 рр.) та з Громадянською війною у Сполучених Штатах (1861-1865 рр.). Проаналізовано географічні особливості ресурсної бази американського військового туризму XVIII та XIX ст. Результати аналізу наведено у таблиці, з якої видно, що об'єкти ресурсної бази туризму, пов'язані з Війною за незалежність, зосереджені у чотирьох штатах США (Вірджинія, Нью-Йорк, Федеральний округ Колумбія та Північна Кароліна), а туристичні об'єкти, пов'язані з Громадянською війною, розташовані у восьми штатах (Пенсільванія, Федеральний округ Колумбія, Південна Кароліна, Теннесі, Меріленд та Міссісіпі).*

Ключові слова: *військовий туризм, ресурсна база, США, Війна за незалежність, Громадянська війна.*

Постановка наукової проблеми. США – держава, яка займає перше місце у світі за туристичними доходами та друге – за туристичними потоками. У цій країні розвинуті усі види туризму, але особливу увагу американці приділяють військово-патріотичному туризму, який орієнтований передусім на власну молодь, але не тільки. Військова історія США, як і уся історія цієї держави, – не така довга, як, для прикладу, України, і налічує трохи більше двох сторіч. Дана стаття орієнтована на розкриття регіональних особливостей ресурсної бази військового туризму США XVIII-XIX ст., коли головними подіями їхньої військової історії були Війна за незалежність (1775-1783 рр.) та Громадянська війна (1861-1865 рр.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема статті в аспекті, що розглядається, практично не знайшла відображення в історичній та туристичній літературі. При цьому сучасні різновиди туризму, у т.ч. військовий, розкрито у

навчальному посібнику М.Кляпа, Ф.Шандора [1], туристичне значення військової логістики – в праці Я.Олійника, І.Смирнова [2], міжнародний досвід діяльності туристичної сфери – в праці Я. Алмашія [3], світовий досвід державного регулювання туристичної діяльності – в праці О.Давидової [4].

Виділення невиділених раніше частин загальної проблеми. У дослідженнях туристичної галузі США, що виконувалися в Україні, не знайшли відображення як військовий різновид туризму, так і його ресурсна база (на прикладі пам'яток Війни за незалежність та Громадянської війни) з її регіональними особливостями.

Метою статті є розкриття регіональних особливостей ресурсної бази військового туризму США на прикладі пам'яток Війни за незалежність та Громадянської війни (XVIII-XIX ст.), тобто її зосередженням у певних штатах.

Виклад основного матеріалу. Актуальність теми дослідження полягає у тому, що військовий туризм, як окремих вид туризму, у світі відомий досить давно, але набув особливої популярності нині. Зокрема цей вид туризму успішно розвивається у таких країнах, як США, Ізраїль, Франція, Чехія, Німеччина, Україна тощо. У даній роботі досліджено ресурсну базу для розвитку військово-історичного туризму у США, тому що це одна з провідних туристичних країн світу, де отримали розвиток усі види туризму, включаючи військово-історичний. На прикладі цієї країни видно, як незважаючи на порівняно коротку історію, можна отримувати значний дохід від мілітарі-туризму. Цікавим є також те, що відвідування більшості військово-історичних туристичних об'єктів США є безкоштовним. У цій країні відкритими для туристів є такі військово-історичні об'єкти, як військові музеї, військові бази, військові академії, мілітарі-парки, меморіали, історичні будинки, пов'язані з важливими постатями та військовими подіями цієї країни. Громадяни США дуже цінують свою історію та гордяться нею, і саме тому спрямовують увагу своєї держави на збереження військово-історичних туристичних об'єктів. Велика увага при цьому приділяється привабливості до історії країни, у тому числі військової, молодого покоління, оскільки за ним майбутнє цієї країни і у значній мірі – всього світу.

Військовий туризм (або воєнний туризм, мілітарі-туризм, зброярський туризм) – це різновид туризму, метою якого є відвідання місцевості, пов'язаної з військовими та воєнними діями [1, с. 205]. Інше визначення окреслює поняття «військовий туризм», як туризм на місцях боїв і історичних битв для усіх зацікавлених, а також для ветеранів і родичів загиблих воїнів, відвідання існуючих та історичних військових об'єктів і полігонів, бойових морських кораблів, підводних човнів, катання на військовій техніці, стрільба зі зброї на полігонах і в тирах, участь у військових навчаннях та маневрах, перебування на полігонах в якості глядачів (*militarytour*), сюди також можна віднести і тури з відвідування воєнних концтаборів та в'язниць, хоча останні також відносять до т.зв. «похмурого» (*dark*) туризму. Військовий туризм поділяють на такі підвиди (рис. 1):

а) військово-історичний туризм: відвідування місць історичних битв та музеїв, а також сучасних «гарячих» точок;

б) зброярський туризм: стрільба з різних видів зброї, стрітбол чи пейнтбол, відвідування магазинів вогнепальної та холодної зброї;

в) мілітарі-туризм: життя в армійських умовах і участь у програмах військової підготовки, скаутинг, відвідання різних об'єктів і полігонів, катання на військовій техніці, польоти на військових літаках і гвинтокрилах, танкові тури;

г) військово-історичні фестивалі та реконструкції: відвідування та участь у реконструкціях історичних боїв та військових подій певного періоду.

Цікаво, що цей різновид екстремального туризму відомий досить давно: наприклад, «батько» сучасної туристичної індустрії Томас Кук пропонував тури британським туристам та заможним американцям на поля битв під час Громадянської війни в США. Ще один приклад – відомий письменник Марк Твен відвідав зруйнований Севастополь під час Кримської кампанії (1853-1856 рр.) у складі групи американських туристів. Вистачає подібних випадків і в наші часи. Тож, наскільки цинічно це б не звучало, навіть на війні можна заробляти за допомогою туризму.

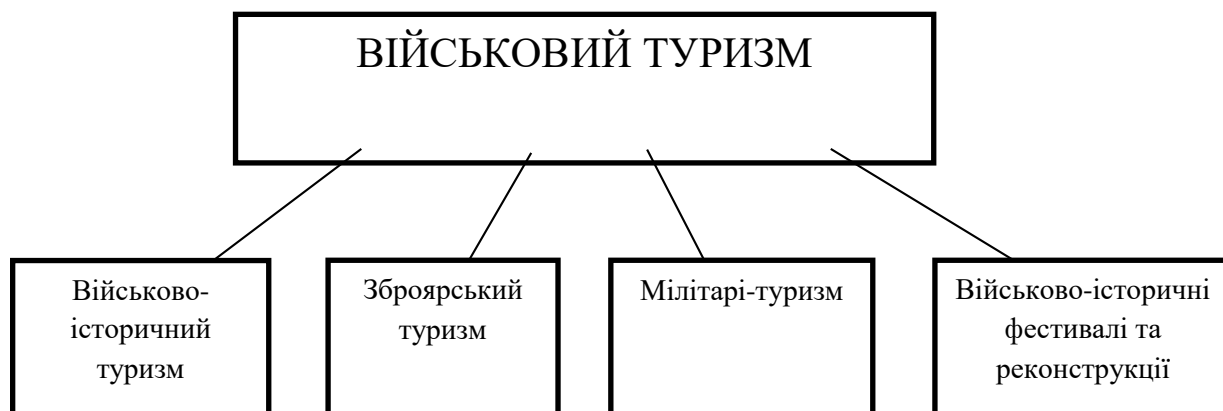

Рис. 1 . Різновиди військового туризму (авторська розробка за [1, с. 205])

Смирнов І. Г. виокремив поняття військової логістики, як важливого туристичного ресурсу для розвитку військово-історичного туризму. Це відноситься до військово-логістичного досвіду I та II Світових війн, які нині активно використовуються у світовій та європейській туристичній практиці. Зокрема, це відноситься до пам'яток I Світової війни, сторіччя з початку якої світ відзначив у 2014 р. та подій II Світової війни, приміром, 70-ї річниці операції з висадки військ союзників у Франції (операція "Оверлорд") [2, с. 345].

Військовий туризм як вид активного відпочинку найбільш популярний у тих країнах, де збройні сили мають розвинуту технічну базу і давню історію. Наприклад, США характеризуються досконалою сучасною військово-технічною базою, і хоча їхня військова історія не така вже й давня, але вона викликає велику цікавість як у вітчизняних, так і у закордонних туристів. Військовий туризм також динамічно розвивається у таких країнах, як Ізраїль, Франція, Чехія, Німеччина, Україна тощо.

США – країна-лідер на світовому туристичному ринку, яка займає перше місце за доходами від міжнародного туризму, друге місце за міжнародними туристичними прибуттями та відповідними витратами [3, с. 2]. Туристична політика США цікава тим, що їй притаманна засада децентралізованого управління галуззю. Тобто суб'єктам туристичної діяльності країни (штатам, туристичним компаніям) надано право самостійно регулювати розвиток туристичного ринку, здійснювати маркетингові заходи для туристичної реклами та приваблення вітчизняних та іноземних туристів [4, с. 3].

Таблиця 1. Країни-лідери за кількістю туристичних прибуттів у 2015 р.

№	Назва країни	Кількість туристичних прибуттів (млн. осіб)
1	Франція	84,5
2	США	77,5
3	Іспанія	68,2
4	Китай	56,9
5	Італія	50,7

Таблиця 2. Країни-лідери за обсягом доходів від туризму у 2015 р.

№	Назва країни	Обсяг доходу від туризму (\$ млрд)
1	США	204,5
2	Китай	114,1
3	Іспанія	56,5
4	Франція	45,9
5	Велика Британія	45,5

Один прем'єр-міністр Канади свого часу сказав, що у його країні забагато географії та замало історії. Те саме можна сказати і про США, історія якої охоплює трохи більше 200 років. Мабуть, саме тому американці так поважно відносяться до усіх важливих подій з історії своєї країни. Вагоме місце у такому списку займають Війна за Незалежність та Громадянська війна США, Перша та Друга світові війни тощо. Цікавим є також те, що відвідування більшості військово-історичних туристичних об'єктів США є безкоштовним. У цій країні відкритими для туристів є такі військово-історичні об'єкти, як військові музеї, військові бази, військові академії, мілітарі-парки, меморіали, історичні будинки, пов'язані з важливими подіями та військовими подіями цієї країни.

Особливе місце на Атлантичному узбережжі США посідає столичне місто Вашингтон (5 млн мешканців). Місто засновано наприкінці XVIII ст. як столицю Федерації в межах Столичного округу Колумбія на межі штатів Меріленд та Вірджинія. Тепер – це насамперед столиця, «продукцією» якої є політичні та економічні рішення, стратегічні питання розвитку США та їхнього впливу на світ. У Вашингтоні розташовано Капітолій – будинок Конгресу, Білий Дім – резиденція президента США, Пентагон – військове міністерство, інші міністерства та іноземні представництва. Вашингтон – науковий, культурний і туристичний центр США. Тут розташована найбільша у світі Бібліотека Конгресу США. До широковідомого комплексу музеїв і дослідницького закладу входить національний музей повітроплавання та космонавтики. Серед численних історичних і культурних пам'яток столиці (серед них Монумент Вашингтона, Меморіали Лінкольна та Джеферсона) є пам'ятник Тарасу Шевченку [5, с. 382].

**Таблиця 3. Географія ресурсної бази військового туризму США
(XVIII-XIX ст.)**

№	Штат	Місто	Пам'ятка (назва)		
			№	українською	англійською
Війна за незалежність (англ. War for Independence), 1775-1783 pp.					
1.	Вірджінія	Александрія	1.1	Маунт-Вернон	Mount Wernon
			1.2	Музей битви «Йорктаун» та центр Перемоги	Yorktown Battlefield and Victory Center
2.	Нью-Йорк	Саратога	2.1	Національний військово-історичний парк «Саратога»	Saratoga National History Park
		Вест-Пойнт	2.2	Музей Армії США Військової Академії «Вест-Пойнт»	Museum of USA Army, United States Military Academy "West Point"
3.	Федеральний округ Колумбія	Вашингтон	3.1	Монумент Вашингтона	The Washington Monument
4.	Північна Кароліна	Гілфорд	4.1	Національний військово-історичний парк «Гілфорд Кортхаус»	National Military Park «Guilford Courthouse»
Громадянська війна (англ. Civil War), 1861-1865 pp.					
1.	Пенсильванія	Гаррісберг	1.1	Національний музей Громадянської війни	The National Civil War Museum
		Петерсберг	1.2	Національний музей битви «Петерсберг»	The Petersburg National Battlefield
		Геттісберг	1.3	Національний військово-історичний парк «Геттісберг»	The Gettysburg National Military Park
2.	Федеральний округ Колумбія	Вашингтон	2.1	Меморіал Лінкольна	The Lincoln Memorial
3.	Південна Кароліна	Чарльстон	3.1	Національний монумент «Форт Самтер»	The Sumter Fort National Monument

4.	Теннесі	Шайло	4.1	Національний військовий парк «Шайло»	The Shiloh National Military Park
5.	Меріленд	Шарсберг	5.1	Національний музей битви при Антітамі	The Antietam National Battlefield Museum
6	Міссісіпі	Віксберг	6.1	Національний військовий парк «Віксберг»	The Vicksburg National Military Park

Джерело: [6; 7]

Розглянемо військово-історичні туристичні об'єкти США пов'язані з Війною за Незалежність та Громадянською війною (табл. 3). ВІЙНА ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ (1775-1783 рр.) – війна між королівством Великої Британії і лоялістами (прибічниками британської корони), з одного боку, та революціонерами 13 британських колоній (американськими патріотами) які проголосили свою незалежність від Великої Британії, як самостійна союзна держава 4 липня 1776 р. – з іншого. Конфлікт виник із зростаючої напруженості між жителями 13 Північно-американських колоній Великої Британії та колоніального уряду, який представляв інтереси британської корони. Внаслідок перестрілки між британськими військами і силами колоніальної міліції в Лексінгтоні та Конкорді у квітні 1775 р. розпочався збройний конфлікт, а наступного літа, повстанці вже вели повномасштабну війну за незалежність США. Важливою постаттю у цій війні був Джордж Вашингтон, який був обраний головнокомандувачем Континентальної армії США. Після вступу Франції у війну на боці колоністів у 1778 р., конфлікт, по суті, переріс з громадянської війни у міжнародний конфлікт. Після того як Континентальна армія за підтримки французів, перемогла британські війська у Йорктауні, штат Вірджинія, у 1779 р., американці відстояли свою незалежність і у 1789 р. Офіційно обрали першого Президента США – Джорджа Вашингтона. Ця війна стала поворотним моментом у історії США і сьогодні військово-історичні об'єкти, пов'язані з цим періодом, викликають цікавість не лише у американців, особливо молоді, але й у іноземних туристів. Серед таких об'єктів слід відзначити (табл. 3):

1. *Монумент Вашингтона (The Washington Monument), м. Вашингтон (округ Колумбія)*. Джордж Вашингтон вважається найвизначнішим військовим і політичним лідером США, котрий, як головнокомандувач Континентальної армії, виборов перемогу США над Британією в Американській революційній війні та очолював процес написання американської Конституції в 1787 р. Ставши першим Президентом Сполучених Штатів (1789–1797 рр.), він побудував сильну і фінансово спроможну державу, яку стали поважати у світі. Спорудження монументу почалося в 1848 р., а завершилося у 1884 р.

2. *Маунт-Вернон (Mount Vernon), м. Александрія (штат Вірджинія)*. Маунт-Вернон – це садиба Першого Президента США Джорджа Вашингтона. Сім'я Вашингтона володіла цим маєтком ще з кінця XVII ст., у 1754 р. будинок перейшов у власність Президенту і розбудовувався до 1778 р.. У 1960 р. Маунт-Вернон було визнано Національним історичним парком і внесено до Національного реєстру історичних пам'яток США. Будинок відкритий для туристів щодня, і така традиція

продовжується від часів самого Президента Джорджа Вашингтона, який говорив, що не бачить нічого поганого у цікавості людей до цього будинку.

3. *Музей битви «Йорктаун» та Центр Перемоги (Yorktown Battlefield and Victory Center), м. Йорктаун (штат Вірджинія)*. Тут у м. Йорктаун, восени 1781 р. генерал Джордж Вашингтон, оточив Першу британську армію, яка згодом капітулювала. У цьому місті у той же період відбулося підписання акту про капітуляцію Другої британської армії. Це знаменувало фактичне закінчення Війни за незалежність США. У м. Йорктаун презентується туристам детальна хроніка подій Війни за незалежність, представлено табір армії континенталів,

Військову форму тих часів, поселення індіанців, а також експонати під відкритим небом, що відтворюють атмосферу бувшої британської колонії.

4. *Національний військово-історичний (мілітарі) парк «Саратога»*

(Saratoga National Historical Park), м. Саратога (штат Нью-Йорк). Битва «Саратога» стала першою значною американською військовою перемогою у Війні за незалежність. Тут у 1777 р. війська США зустрілися з британськими та змусили останніх здатися. Після цієї події Франція визнала незалежність США, а також вступила у війну в якості військового союзника на боці американців. Історичний парк складається з трьох окремих блоків: поле битви, пам'ятник битви «Саратога» та будинок-музей генерала Ф. Шайлера.

5. *Національний військово-історичний парк «Гілфорд Кортхаус» (National Military Park Guilford Courthouse), м. Гілфорд (штат Північна Кароліна)*. Битва «Гілфорд Кортхаус» відбулася 15 березня 1781 р.. Хоча ця битва закінчилася поразкою для американських військ, проте вона значно виснажила британську армію та забрала велику кількість їхніх вояків, що у майбутньому призвело до стратегічної перемоги американців у Війні за незалежність. При національному парку працює центр відвідувачів, працівники якого залюбки дадуть відповідь на всі запитання туристів та нададуть повну інформацію щодо битви «Гілфорд Кортхаус». Також відвідувачам пропонується тридцятихвилинна вистава під назвою «Ще одна така перемога», десятихвилинна анімація на тему «Тактика битви на мапі», різноманітні експонати пов'язані з Війною за незалежність тощо. Туристи можуть замовити пішохідну, вело- або автопрогулянку полем битви.

6. *Військова академія США (United States Military Academy), м. Вест Пойнт (штат Нью-Йорк)*. Під час Війни за незалежність Джордж Вашингтон обрав ділянку на західному березі р. Гудзон для своєї штаб-квартири, приблизно в 50 милях від Манхеттена. Війська Вашингтона значно укріпили цей район, тому Вест-Пойнт так і не був захоплений британцями. Після війни це місце змінило свій статус на «військову академію» і стало закладом для підготовки військових офіцерів США, чим і займається вже більш, ніж 200 років. В академії часто відбуваються такі заходи, як паради, музичні вистави та змагання з американського футболу серед курсантів, які відкриті для громадськості та туристів.

ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА (1861-1865 рр.) – війна між штатами Півночі США і 11 рабовласницькими південними штатами, які намагалися відділитися з метою збереження рабовласницького ладу. Війна почалась з битви за Форт-Самтер 12 квітня 1861 р. і закінчилась 26 травня 1865 р., коли останні війська конфедератів (Півдня) склали зброю. Під час війни відбулося близько 2000 битв. Ця війна була найбільшою за масштабом людських втрат серед усіх війн, де брали участь США. Втрати Півночі склали майже 360 тис. Осіб загиблими і понад 275 тис. пораненими. Втрати конфедератів становили відповідно 258 тис. і близько 100 тис.

осіб. Військові витрати уряду США за період цієї війни досягли 3 млрд доларів. Війна завершилася перемогою Півночі, яку очолював Президент США Авраам Лінкольн. 22 вересня 1862 р. Було видано «Прокламацію Лінкольна» про звільнення рабів на території Півдня. Його вважають найбільшим національним героєм США. З періодом Громадянської війни в США пов'язано багато військово-історичних пам'яток, серед яких можна виокремити (табл. 3):

1. *Меморіал Лінкольна (Lincoln Memorial), м. Вашингтон (округ Колумбія)*. Цей меморіал, що зводився у 1914–1922 рр., відбиває віру Президента Лінкольна у те, що всі люди повинні бути вільними. Композиційно будівля символізує США як федерацію штатів. По його периметру проходять 36 доричних колон — саме стільки штатів об'єдналося на момент смерті Лінкольна в результаті замаху. Назви 48 штатів США (а саме стільки їх було до 1922 р. — моменту завершення будівництва меморіалу) вибито уздовж зовнішньої стіни будинку. Табличку з назвами двох останніх штатів, що приєдналися пізніше (Аляска і Гаваї), вміщено на підходах до меморіалу. У приміщенні меморіалу знаходиться статуя Лінкольна: президент сидить, звернений обличчям до обеліску Вашингтона і Капітолію. Статуя Лінкольна має 19 футів (5.79 м) висоти і важить 175 тон.

2. *Національний музей Громадянської війни США (The National Civil War Museum), м. Гаррісбург (штат Пенсільванія)*. Це єдиний музей в США, експозиція якого повністю охоплює всі події Громадянської війни, він був відкритий 2001 р. В експозиції музею налічується близько 24 тис. експонатів, до числа яких належать різноманітні артефакти, зброя, боєприпаси, обладунки, фотографії, документи та інші друковані матеріали. У складі музею також є зали, присвячені історії рабства у США, спогадам вояків та звичайних людей з того часу тощо.

3. *Національний монумент «Форт Самтер» (The Sumter Fort National Monument), м. Чарльстон (штат Південна Кароліна)*. Форт Самтер — місце, де розпочалася Громадянська війна США 12 квітня 1861 р., коли армія конфедератів захопила його через 34 години. До форту можна дістатися на паромі або приватним катером. Також до складу цього національного монументу входить Освітній центр, який нагадує відвідувачам про відмінності між Півднем і Північчю у Громадянській війні.

4. *Національний військовий парк «Шайло» (The Shiloh National Military Park), м. Шайло (штат Теннессі)*. Уособлює місце одного з боїв на західному театрі воєнних дій. У квітні 1862 р. Війська Півночі здобули тут перемогу над

ворогом з великими людськими втратами. Парк розташований у 100 милях на схід від м. Мемфіс. Зараз парк пропонує відвідувачам різноманітні екскурсії: з аудіогідом, автотур полем битви, реконструкції битви, дитячі квести тощо. Також на території парку розміщено багато монументів, пов'язаних з іншими подіями Громадянської війни.

5. *Музей битви при Антітамі (The Antietam National Battlefield Museum), м. Шарсберг (штат Меріленд)*. Битву при Антітамі вважають найкривавішою одноденною битвою у Громадянській війні, під час якої 23 тис. Солдатів було вбито та поранено. Битва відбулася 17 вересня 1862 р.. У музеї представлено експонати, присвячені цій битві, та надаються аудіоекскурсії.

6. *Національний військовий парк «Віксберг» (The Vicksburg National Military Park), м. Віксберг (штат Міссісіпі)*. Цей парк був відкритий 21 лютого 1899 р. Відновлені форти і окопи викликають спогади про 47 днів облоги, яка припала на період з 18 травня до 4 липня 1863 р. Ця перемога дала змогу військам Півночі

контролювати р. Міссісіпі. Парк містить Державний меморіал «Іллінойс», який включає 1 325 обелісків загиблих воїнів з штату Іллінойс, які брали участь у захисті міста. Цей меморіал має 47 сходинок - по одній сходинці на кожний день облоги.

7. *Музей битви «Петерсберг» (The Petersburg National Battlefield), м. Петерсберг (штат Пенсільванія).* Це місто було процвітаючим під час Громадянської війни США, воно забезпечувало армію Півночі солдатами, військовою технікою, озброєнням, боєприпасами тощо. Також Петерсберг був важливим транспортним вузлом. Саме тому армія конфедератів вирішила захопити це місто і їй це вдалося. На території музею туристи можуть замовити автотур по полю битви, або ж подивитися документальні фільми, відео чи фото про дні облоги.

8. *Національний військово-історичний парк «Геттісберг» (The Gettysburg National Military Park), м. Геттісберг (штат Пенсільванія).* Битва під Геттісбергом у липні 1863 р. Була вирішальною та закінчилася перемогою Півночі. У власності парку є близько 43 тис. Військових артефактів періоду Громадянської війни, якими він охоче ділиться з туристами в музеї Геттісбергської битви. На разі активно проводяться роботи з озеленення поля битви, відновлення рослинності та історичного ландшафту, покращення доріг та спорудження історичних скульптур для задоволення цікавості туристів. Також на території міста щорічно проходить реконструкція бойових дій у м.Геттісберг 1863 р.. Усі бажаючі можуть взяти участь в історичній ярмарці одягу, посуду, речей, зброї з часів Громадянської війни, а у другій частині дійства – спостерігати справжню «битву» між військами Півночі та Півдня .

Регіональні особливості ресурсної бази військового туризму США XVIII-XIX ст. показано в табл.3 та 4. З табл.3 видно, що об'єкти ресурсної бази туризму, що відносяться до Війни за незалежність, сконцентровано в чотирьох штатах США, а саме – Вірджинії (2), Нью-Йорк (2), Федеральному окрузі Колумбія (1) та Північній Кароліні (1). Зокрема, у штаті Вірджинія знаходяться такі пам'ятки як Маунт-Вернон та Музей битви «Йорктаун» та Центр перемоги; у штаті Нью-Йорк – Національний військово-історичний парк «Саратога» та Музей Збройних сил США військової академії «Вест-Пойнт»; у штаті Північна Кароліна – Національний військово-історичний парк «Гілфорд Кортхаус» і у Федеральному окрузі Колумбія – монумент Вашингтона. Що стосується пам'яток Громадянської війни, то вони знаходяться у восьми штатах США, при цьому три з них – у штаті Пенсільванія і по одному – у Федеральному окрузі Колумбія, штатах Південна Кароліна, Теннесі, Меріленд, Міссісіпі. При цьому штат Пенсільванія має такі пам'ятки, як Національний музей Громадянської війни, Національний музей битви «Петерсберг», Національний військово-історичний парк «Геттісберг»; Федеральний округ Колумбія – Меморіал Лінкольна; штат Південна Кароліна – Національний монумент «Форт Самтер»; штат Теннесі – Національний військовий парк «Шайло»; штат Меріленд – Національний музей битви при Антітамі та штат Міссісіпі – Національний військовий парк «Віксберг». З табл.4 видно, що разом пам'яток, що відносяться до Війни за незалежність та Громадянської війни, нараховується 14 і вони знаходяться у 9 штатах, при цьому найбільше пам'яток сконцентровано у штаті Пенсільванія (3, усі пов'язані з Громадянською війною), Федеральному окрузі Колумбія (2), штаті Вірджинія (2, пов'язані з Війною за

незалежність). З 14 пам'яток шість відносяться до Війни за незалежність, а вісім – до Громадянської війни.

Таблиця 4. Регіональний розподіл ресурсної бази військового туризму США

№	Штати	Пам'яток усього	у тому числі пов'язаних з	
			Війною за незалежність	Громадянською війною
1	Пенсільванія	3		3
2	Федеральний округ Колумбія, м.Вашингтон	2	1	1
3	Вірджинія	2	2	
4	Нью-Йорк	2	2	
5	Північна Кароліна	1	1	
6	Південна Кароліна	1		1
7	Теннесі	1		1
8	Меріленд	1		1
9	Міссісіпі	1		1
	РАЗОМ	14	6	8

Джерело: табл.1

Висновки та перспективи подальших розвідок. Ресурсна база військового туризму США охоплює, зокрема, військово-історичні туристичні об'єкти, пов'язані з американською Війною за незалежність та Громадянською війною. При цьому враховано поділ військового туризму на такі його підвиди, як військово-історичний, мілітарі, військово-історичні фестивалі та реконструкції. США належать до країн світу – лідерів щодо кількості туристичних прибуттів та обсягу доходів від туризму. До воєнно-історичних туристичних об'єктів США, пов'язаних з Війною за незалежність (1775-1783 рр.), належать: Монумент Вашингтона, особняк Першого президента США «Маунт-Вернон», Музей битви «Йорктаун» та Центр Перемоги, Національний військово-історичний парк «Саратога», Національний військово-історичний парк «Гілфорд Кортхаус», Військова академія США «Вест-Пойнт». З Громадянською війною у Сполучених Штатах (1861-1865 рр.) пов'язані військово-історичні туристичні об'єкти, такі як Меморіал Лінкольна, Національний музей Громадянської війни Сполучених Штатів, Національний пам'ятник "Форт Самтер", Національний військовий Парк "Шайло", Музей битви при Антитамі, Віксбергський національний військовий парк, Музей битви при Петерберзі, Національний історичний парк «Геттісберг». Регіональні особливості ресурсної бази американського військового туризму XVIII та XIX ст. відображено

у таблиці, з якої видно, що об'єкти військового туризму, пов'язані з Війною за незалежність, зосереджено у чотирьох штатах США, а саме: Вірджинії (2), Нью-Йорку (2), Федеральному окрузі Колумбія (1) та Північній Кароліні (1), а туристичні об'єкти, пов'язані з Громадянською війною, розташовано у восьми штатах, з них три – у штаті Пенсільванія і по одному – у Федеральному окрузі Колумбія, Південній Кароліні, Теннесі, Меріленді та Міссісіпі. Загалом нараховується 14 пам'яток, що відносяться до періодів Війни за незалежність та Громадянської війни, які розташовано у 9 штатах, з найбільшим числом пам'яток – у штаті Пенсільванія (3, всі пов'язані з Громадянською війною), Федеральному окрузі Колумбія (2), Вірджинії (2 – пов'язані з Війною за незалежність). З усіх 14 пам'яток шість пов'язано з Війною за незалежність, а вісім – з Громадянською війною.

Література

1. Кляп М.П. Сучасні різновиди туризму : навч. посіб. / М.П. Кляп, Ф.Ф. Шандор. – К. : Знання, 2011. – 334 с.
2. Олійник Я. Б., Смирнов І. Г. Міжнародна логістика: навч. пос. / Я. Б. Олійник, І. Г. Смирнов. – К. : Обрії, 2011. – 544 с.
3. Алмашій Я.І. Міжнародний досвід діяльності туристичної сфери / Алмашій Я.І. – К. : Знання, 2011. – 205 с.
4. Давидова О.Г. Моделі державного регулювання розвитку туристичної діяльності: світовий досвід / О. Г. Давидова // Ефективна економіка. – 2012. – №28 (4). – С. 6.
5. Економічна і соціальна географія світу : підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. / І. Г. Смирнов, Б. П. Яценко, В. К. Кіпченко, О. О. Любіцева та ін. ; за заг. ред. Б. П. Яценка. – К. : Наш час, 2013. – 472 с.
6. Смирнов І. Військовий туризм та його ресурсна база (на прикладі США)/ І.Смирнов, В.Бурніс // Матеріали XXXV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб.наук.пр. Переяслав-Хмельницький, 2017. – Вип. 35. – С.137–142.
7. Смирнов І. Ресурсна база військового туризму США (XX-XXI ст.) / І.Смирнов, В.Бурніс // Матеріали XXVIII Міжн. наук.-практ. інтернет-конф. «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб.наук.пр. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – Вип.28. – С.16-23.
8. Смирнов І.Г. Ресурсна база військового туризму у США / І. Смирнов, В.Бурніс // Туристичний бізнес: Світові тенденції та національні пріоритети. Матеріали VIII міжн.наук.-практ.конф. – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2017. – С. 198–200.

References

1. KLIAP, M.& SHANDOR, F. (2011) *Suchasni riznovydy turyzmu*. Kyiv : Znannia.
2. OLIYNYK, Y. & SMYRNOV, I. (2011) *Mizhnarodna lohistyka*. Kyiv: Obrii.
3. ALMASHIY, Y. (2011) *Mizhnarodnyi dosvid diialnosti turystychnoi sfery*. Kyiv: Znannia.
4. DAVYDOVA, O. (2012) *Modeli derzhavnoho rehuliuвання rozvytku turystychnoi diialnosti: svitovyi dosvid. Efektyvna ekonomika*. 28 (4), p. 6.
5. YATSENKO, B. (ed.) (2013) *Ekonomichna i sotsialna geografiia svitu*. Kyiv: Nash chas.
6. SMYRNOV, I. & BURNIS, V. (2017) *Viiskovy turyzm ta yoho resursna baza (na prykladi SShA). Vitshyzniana nauka na zlami epokh: problemy ta perspektyvy rozvytku*. 35, p.137–142.
7. SMYRNOV, I. & BURNIS, V. (2017). *Resursna baza viiskovoho turyzmu SShA (XVIII-XIX st). Tendentsii ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovakh hlobalizatsii*. 28, p.16–23.
8. SMYRNOV, I. & BURNIS, V. (2017). *Resursna baza viiskovoho turyzmu u SShA. Turystychnyi biznes: Svitovi tendentsii ta natsionalni priorytety*. 8, p.198–200.

Надійшла до редколегії 17.11.2017

Igor Smyrnov, Dr. habil (geography), professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE RESOURCE BASE OF US MILITARY TOURISM AND ITS REGIONAL FEATURES (CASE STUDY: MEMORIES OF THE WAR FOR INDEPENDENCE AND THE CIVIL WAR).

***Abstract.** The article unfolds the peculiarities of resource base of military tourism (case study: the USA), in particular, the military-historical tourist objects connected with the American War for Independence and the Civil War. The division of military tourism into such subspecies as military and historical, armored, military-tourism, military-historical festivals and reconstructions has been described. The list of countries of the world - the leaders on the number of tourist arrivals and the volume of tourism revenues and the place of the USA in this register has been given. The following features of the US military-historical tourist objects associated with the War of Independence (1775-1783) have been revealed: the Washington Monument, the mansion of the first US president "Mount Vernon", the Yorktown Battle Museum and the Victory Center, the National Military Historical Park "Saratoga", National Military History Park "Gilfort Courthouse", US Military Academy "West Point". The following Civil War-related (1861-1865) military-historical tourist sites have been named: the Lincoln Memorial, the National Museum of the Civil War of the United States, the National Monument "Fort Sumter", the National Military Park "Shailo", the Museum Battle of Antietam, Vicksberg National Military Park, Petersberg Museum of Fight, Gettysberg National Historical Park. The regional features of the US military tourism resource base in the seventeenth and nineteenth centuries have been analyzed. The results of the analysis are summarized in the table, which states that the objects of the resource base of tourism related to the War of Independence are concentrated in four US states, namely, Virginia (2), New York (2), the Federal District of Columbia (1) and North Carolina (1).*

***Key words:** military tourism, resource base, USA, the War for Independence, the Civil War.*

УДК 327.88

Natalia Yakovenko,
Dr. habil. (history), Professor,
Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Galyna Piskorska,
Senior Research Fellow,
Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE STRATEGIC COMMUNICATIONS OF THE USA

***Abstract.** The article is aimed at tracing the role and effectiveness of the strategic communications of the United States in defending its geopolitical interests. The problem of strategic communications, as the authors say, has become popular in the world over the past two decades. It is mainly considered in the United States in scientific, political and commercial circles. The American political elites constantly adhere to their practical dominant: under every condition to preserve America's strategic leadership and expand the range of those states considering American model of development to be the most optimal for their own policies. According to official documents of the Ministry of Defense, State Department and other US government agencies, many attempts were made to provide a comprehensive and systematic assessment of the significance of strategic communications in foreign policy and ensuring the country's national security. It is stressed that to implement strategic communication in the world,*